„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
на годину 32 дин., на пола године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ЛИСТ целокупне српске народне слободоумне странке.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 152. У Новом Саду у петак 29. септембра 1889. ГОДИНА XXIV.

Позив на претплату.

Још неколико дана, па ће истећи рок претплате свима онима, који преплатише „Заставу“ до краја септембра ове године. Овим позивамо пријатеље „Заставе“ на даљу претплату.

Ко је и шта је „Застава“, то је она довољно показала. Она ће се и надаље лепршати у слободном логору нашег народа, на бедему народносном и напредном. И кад то кажемо, ми се позивамо на свој досадањи рад, који нас не може утерати у лаж.

У данашњим данима, кад смо силом прилика и силом солгабирова искључени из угарског сабора, сад, кад је главни део обране наших права спао на плећа новинарска, „Застава“ треба још одлучнију потпору својих пријатеља. И она се са пуно ваде обраћа тим пријатељима, да је не само духовном снагом, него и у купљењу претплате помогну.

Цена је „Застави“ обележена на челу листа.

Обраћамо и опет пажњу наших пријатеља и претплатника на бројеве „Заставине“ од петка. Ти су бројеви удешени за најшире кругове нашег народа, а нарочита претплата на њих стаје 3 фор. годишње. Много ће нам кренути ствар унаглед, ако се ови бројеви „Заставини“ рашире као што треба.

У Новом Саду, 23. септембра 1889.

Уредништво „Заставе.“

РУСИЈА И НЕМАЧКА.

Немачки цар Вилхелм I. владао је 27 година, па није обишао толико дворова, колико је обишао и колико ће обићи његов унук Вилхелм II. тек за нешто више од године дана.

Вилхелм II. био је у Русији, Аустро-Угарској, Италији, а сад мисли у Грчку па и у Турску.

Разуме се, да му је слободно. Но опет зато упада у очи, да немачки цар обилази и облеће толике стране дворове, кад то у такој мери није чинио ни Батенберг кад му беше догорело до ноката.

Па тек пут у Цариград! Турска се заиста толикој почасти није надала. Кад је кнез Михајло као зависан од Турске отишао у Цариград, на њега се подигла била читава граја, а ето где Турци дочекаше да им долази у посету цар велике Немачке, оне Немачке, за коју недавно рече кнез Бизмарк, да се не боји никога до бога.

Ми ово облетање и обилажење дворова не разумемо друкчије, него да је то политика страха. Немачка у том страху од Русије и Француске тражи савезнике, па у том послу мора да се мори и замара и сам цар.

Немачке новине, да би покриле прави узрок овог путовања, наваћају, да ће немачки цар у Цариград због Грчке и Бугарске, и чега ту нема, но све је то да се замажу очи.

Он иде да окрене Турску на немачку страну и да помогне оно, око чега немачке дипломате у Цариграду већ — годинама раде. Но ко познаје источњачки карактер, а нарочито турски, тај мора прорицати цариградском путовању слаб успех.

Турци су бистри и лукави политичари. Њима више улива решпекта, што самодржац Русије и не помишља да иде у Цариград, но то, што ће им немачки цар доћи у посету На против! Они ће у тој посети видети сасвим јасно слабост Немачке, и тешко ће се здружити с онима, који су дошли дотле, да им иду на ноге.

Што се Русије тиче, руски цар чини баш противно од онога, што немачки. Руски цар је већ давно и давно требао да врати посету немачком цару, па никако да доспе. Објављивао је и објављивао свој долазак, чекали га и чекали, а он међутим био и у Данској, па се једва наканио да дође. Сад је по свој прилици на путу у Немачку.

Кад овако чини у обичном свету комшија према комшији, онда обично наиђе на — затворена врата. Па у Немачкој се већ и помишљало на тако што. Хтели су, да руског цара прими само немачки цар а не и Бизмарк, што би значило, да им до руског политичког пријатељства није баш много стало. Но како се види на послетку су једва дочекали посету руског цара, јер спремају врло свечан дочек а Бизмарк из велике даљине долази у Берлин, да и он буде присутан.

Наше полузваничне новине као да се боје те руске посете, јер су опет врло грозничаве. По свој прилици их хвата страх од помисли, да се могу Немачка и Русија погодити. И зашто да не!? Ко се толико граби за пријатељство Турске, како ли му не би требала Русија. Међутим Русија ће тешко напустити Француску, ма да у Француској није могло да се поправи стање ни сад, као што су се надали у Русији.

У осталом може се ствар посматрати и с другог краја. Не треба никог потцењивати. Можда греши Русија што се на себе и своју силу толико ослања, а Немачка ће можда од тог облетања имати опет колико толико хасне.

Свакојако народи са зебњом гледају ове посете. Кад цареви много путују, посећују се, грле се и љубе се, обично је, да им се народи на кратко за тим крваве. То је на жалост стара већ често окушана — истина.

„Даљски спахилук — пусто масло.“

Даљ, 25. септембра.

У „Застави“ од прошлог петка штампан је чланак под горњим именом. Ја тај чланак са свим потписујем, јер све оно, што је у њему речено, права је истина. Василијан, бачки владика, а администратор патријаршије извадио је из даљског спахилука 40.000 фор., а о том новцу не може рачуна дати. То је истина, а верујем и то, да нема, а неће ни бити рачуна никада о том новцу. У томе се, дакле, слажем са писцем реченог чланка, али у том чланку није још све речено.

Четрдесет хиљада форината није заиста мала свота. Али благодејаније, издржавање патријарашког двора и друго такође стаје нешто, па најпосле могли би смо због тога и кроз прсте гледати, кад би све то само зло било. Но владика Василијан, као администратор патријаршије, учинио је за време, како му је поверена управа даљског спахилука, још нешто много горе. Ја хоћу о томе неку да рекнем.

Даљски је спахилук многа чуда претурио преко главе. Многи се керебечио на његов рачун; многи је нашао последња уточишта на њему; многога је он нахранио и напојио; многога је он подигао и уздигао, и најпосле многога је он доживотно осигурао, а сувише још и потомство многих осигурао је он. Питање је, шта би до данас било с њиме, да се могло од њега парче по парче земље продавати! Али то, па онда добре земље, лепе некадање шуме, јак риболов, згодне иначе прилике одржало га и он још и данас постоји поред свију чуда и покора, што се с њиме збиваху.

И данас је даљски спахилук у тако жалосном стању, да се неда описати. Поп-Стева, Германов брат, опљачкао га је до голе душе, што но кажу, и још му није доста. О томе готов сам да говорим други пут. Имам вазда података при руци за то, и ја ћу их датом приликом изнети, а сада да рекнем коју само о данашњој управи овога спахилука и иначе шта ради Василијан са овим спахилуком.

Василијан је, постао администратором патријаршије, примио управу над овим спахилуком. По дужности његовој, да не говорим о савести, треба да му је прва брига, да сузбија колико-год може поп-Стеву, Германовог брата, да чува ово имање од њега. Али брига њега за то. Ту је саборски одбор.

Да, где се тиче очувања иметка овога спахилука, ту је саборски одбор, а где се тиче узимања новаца и употребљавања тога новца — ту саборски одбор као и да не постоји.

За 8 месеци није Василијан нашао за вредно, да дође у Даљ, те да види шта се у спахилуку ради. А кад је после 8 месеци једанпут дошао, први му посао беше, управо чим је из лађе изишао, да узвикне: „Ево, ја сам ту; шта ко жели нека ми каже.“ Нисам могао дознати, да ли је ком чиновнику услед тога повишена плата, али и да није, мени се чини, да Василијан не би имао ни права на то, а доста, што видимо да хоће свој делокруг да прекорачује, било то сад из незнања или због нечег другог. Међутим да изађе на поље, на пустару, да види како стоји стока, како стоје шуме, шта се у пољу ради, или ако не то, а оно бар да се извести о томе, да разбере о овоме ил ономе, ајак, све то њега као да се ништа и не тиче. А зна ли Василијан, да су шуме спахинске у највећем нереду, зна ли он, да се млади шестари не виде из корова и апте, зна ли он, да су стари шестари без сваке невоље били ове године кукурузом засејани? Па онда, знали он, да је властелинска теглећа марва, а нарочито волови, до зла бога мршава, ма да је на њу потрошено хране из оставине у вредности до 16.000 фор. Па онда, зна ли он, да је 363 прасета појело 150 мет. центи

ЛИСТАК.

ДОБРО ГРОЖЂЕ.

(По француском.)

Причаћу вам, којом приликом сам пробао чича Пушеово грожђе.

Било је то 1846. у месецу септембру. Имао сам осамнајст година и ловио сам с великом вољом, али немадох ни мало среће. Па шта би и хтели од мене? То ми је био први лов.

Најпосле једнога дана, кад сам се опет цело јутро узалуд млатио, одлучим се да се вратим кући с празном торбом и повијеним ушима. Ишао сам зловољно неком узаном ставом између два винограда, погледајући час лево час десно између чокоња, у нади да ћу опазити зеца или препелицу, кад наједанпут приметим десно на једно дванајст корака . . . Шта ли то може бити? Нешто, што је било при земљи, без одређеног облика, мрко-пепељаве боје . . . Свакако зец! Хтедох већ да наслоним пушку, кад се опоменем савета мога оца, који ми је пре четрнајст дана рекао, кад ми је пружио пушку: „Не пуцај на непознате ствари, јер то може случајно и човек да буде.“

Спустим пушку и пођем томе предмету, мотрећи оштро и задржавајући дисање. Није то био зец. Па шта онда? Нисам могао од лешћа да расповнам, за то стрекем мало лево у страну и видим . . . О! укратко вас, ништа изванредно. Један стари добричина, чича Пуше, седио је на земљи и јео грожђе.

Његов напут је била та сумњива ствар, која ме је заварала.

Одмах. Овом приликом да вам опишем чича Пушеа. Горостасно тело, одевено у просто сукно, на глави му шешир сав избијен и измазан слатким вином; груба кошуља, која се везује на врату са две узице, па онда велике ципеле пола од коже, пола од гвожђа, а под тим оделом старац од седамдесет и осам година, сув, ћошкаст, кожа као да је штављена, мрка коса подсечена као нека четка, црте лице и неправилне, високо чело, широке обрве, мале очи, које се чудновато сијале.

Грожђе се једе на разне начине. Неки га тако рећи ждеру, а то је навика или велика жеђ. Има опет неких, који то пиљаво раде, све зрно по зрно. Тако раде младе девојке, само да повежу своје лепе беле прсте, а тако је и чича Пуше јео, ма да га не можемо обедити да хоће да се допадне. Мислио је да је сам, па и иначе неби имао шта да повеже до дугачке коштуњаве прсте. Нисам давно видео да је неко тако лепо јео грозд као он. Све по тавту. Зрно је ишло за зрном у једнаком размаку времена, у уста, и кад год би се слатки плод приближио устима, развукло би се од милине лице старог добричине. Чуло се је како му уста значајно пуцкају. Често је погледао својим малим очима с грозда на чокот, с кога га је узбрао. Редко је да човек види тако јасно знакове унутарњег задовољства.

Грозд се примаче врају; чича Пуше је сад могао сваки час дићи главу а ја сам знао да није ништа непријатније, него изненадити човека кад држи да је сам собом. Повучем се даље натраг до ставе исто тако нечујно, као што сам и дошао, пођем мало напред и направим навлаш малу гарму, гледајући при том чича Пушеа, и он је мене у тај мах погледао. Ставем.

— Ове године је лепо грожђе, чича Пуше, рекох ја, тек да се говори.

Држим да је то било умесно речено и да није ни мало изгледало као да имам неку вољу мисао. Међутим, мој чича, то не прими добро. Примetио сам то по набраним му обрвама. Даље! То не беше згодан израз за тај тренутак.

Нема одговора. Пошто сам ја имао намеру, да чича Пушеа нешто по то увучем у разговор, висам хтео да одем, а да не покушам на други начин.

— Да ли би ми могли дати ватре, чича Пуше? упитам ја.

У исто време извучем из моје торбе једну дуванесу набијену дуванцем, ма да висам био страстан дувангција и само сам по који пут савио једну цигарету.

Пуше се прво устеже, за тим ми рече ладно:

— Одите.

Ја притрчим.

У то време већ је било и по селима хемијских палидрваца, али их чича Пуше није употребљавао. Па и шта тај трошак? Имао је времена, а труд је сам брао и приправљао, а воћ му је служио за потресивање ватре.

Док је он његове справе извлачио из џепа, ја сам замотао цигарету.

Он поче да креше.

— Па лепо! рекох му, нећете ваљда ни ви преврети једну лулу?

И пружим му журно моју дуванљару, као кад неки регрут служи старог војника.

Посматрао ме је његовим малим очима, најпосле рече:

— Дајте, није на одмет.

Кад је узео песу, посматраше је с дивљењем мерећи је чисто рукама. Извади своју кратку лулу с ебеновим камишом и напуни је.

Најпосле пође ми за руком, да сасвим победим његово туђење принудивши га, ма да се противио да прими половину мога дувана. Нехтевши ваљда да ми остане дужан, рече:

— Нећемо тако, јер кад ја пушим ваш дуван, треба и ви да пробате моје грожђе.

Да му одбијем, увредио би га, за то сам одма хтео да сам узберем један грозд, но он ме задржи.

— Не ту, повика, то не вреди ништа, него овде. Али причекајте, пустите мене да узберем.

Узбере ми са истог чокота, са кога је и себи узбрао, најзрелији и најжући грозд, који је могао наћи.

— Пробајте га, рече, пружајући ми га, па онда ми реците ваља ли.

Узмем грозд и почнем пипати. Направим се као да сам бог зна какав познавалац. Он ме је пак гледао, дрмајући главом, као да би хтео рећи: „Но, да ли сам лагао?“

Разуме се да сам рекао да нема ништа лепше и слађе.

— А опажате ли ви онако, неки вус?

— Да, да . . . разуме се.

Претеривао сам: истина грозд је био добар, али није баш толико утекао од других. Али ја вам рекох, да сам имао намеру, да му се одреши језик. И успео сам. Моја га је уљудност најпосле савладала.

Није то била лака ствар изазвати њега да разговара. Он је скоро дивљачки живео у својој кућици на врају села, и држим да неће слагати, кад кажем, да можда није ни десет речи годишње проговорио са својим најближим суседима.

Данас пак, ваљада што сам му се допао, или што сам се учтиво наспрам њега понашао, постао је много приступачнији и говорио је доста дуго о многим стварима.

Родио се у Куртнају у Јони. Познавао је само оца, који је био надничар и који га је оставио сирочетом од 5 година, тако да је мо-

јечма и 200 мет. центи кукуруза, а при продаји су ти прасци били тако гедави и мршави, да их човек ни под циганском чергом не би нашао? Не треба ништа друго него кад кажем, да је човеку, који је те прасице купио, за 3 дана 30 комада поцркало. Ако не зна, ево ја сам му рекао, па нека бар од сада зна.

Али шта ја говорим? Човеку, коме је у своје време одузета управа манастира Беочина, да овај манастир не упропасти са свим, да сада још као старији човек води рачуна о управи на много већем имању. Василијан да је иоле савестан, да иоле хоће, он не би смео да постави за управитеља на тако огромном имању једног обичног калуђера. Овај човек може имати преглед над мајушним имањем свога манастира (Привина Глава), може да управља тим имањем, јер је на њему одрастао, уживео се ту, познат је са свима приликама, али управљању даљским спахилуком није он дорастао. Василијан би морао због тога пред страним светом црвенети!

Но шта се све то њега тиче? Њему је главно: новаца и опет новаца. Иште и једнако иште. И сад долази оно најгоре. Он је 40.000 фор. извукао из прихода, што су ушли за време његове управе. Али то није све. Он је узео 34.000 фор. још осим тога. Овај не потиче из прихода за Василијанове управе, то је **туђ новац**, место би му било у народним фондовима. То је баш да човек не верује, али је истина.

Питамо, које владици Василијану дао такво право, да може да ради шта хоће. Ја бих рекао, да знам где запиње. Саборски одбор има да врши надзор над управом даљским спахилуком за време упражњене патријарашке столице, али то његово право као да је на само извештавање ограничено. Он нема ту и извршне власти. Да има саборски одбор те власти, Василијан поред све своје несавесности, поред свег свог „филозофисања“ — не би могао тако да харчи ово имање.

Нисам ово написао, да спасем што се још спасти може. Не, изгубљено не враћа се више. Што је владика Василијан једном спапчио, више се не добија од њега. То је пропало. Написах све то, тек да се зна. Могућно је, да ће згодном приликом добро доћи.

М. С.

Из Србије.

(Краљичино питање. — Војска.)

Новине које излазе ван Србије много више пишу о српској краљици матери и њеном питању, но новине у Србији. Један велики део новина, који излази у Србији, чак ни једном речи не помену ту ствар, а и остале новине, осим напредњачких, врло мало пишу о томе.

Но тим се више говори о тој ствари. А говори се дабогме разно. Многи мисле, да ће се до састанка скупштине споразумети краљ отац и краљица мати, јер је помогла она претња, да ако се не могу погодити, онда ће скупштина обојима забранити становање у Србији, како би било једаред мира. Но хоће ли тако бити не зна се.

Има их који тврде, да је краљица мати у толико попустила, да је спремна обвезати се, да ће онда, кад год краљ отац буде у Београду, отићи оданде, а неки опет веле, да неће ни длаке попустити; тражиће да јој се допусти виђати сина, али она то сматра за природно право и неће се због тог обвезати, да јој се прописује, кад ће живети у Србији, а кад не.

Тешко је измерити како ће скупштина решити, али је вероватно, да она неће хтети бити сурова према слабој женскињи, која није ништа скривила. Што данас краљица мати има веза само с напредњацима, то је жалосно, али неће сигурно тако трајно остати, а у осталом, то је друга ствар. Зла учинити неће моћи. Напослетку кад би се запитали да ли су и пријатељи бившег краља Милана уједно и пријатељи Србије, зацело се не би могло одговорити са да.

— Радикална влада баш се озбиљно брине о народној војсци и војној снази Србије. Најновије, што је влада на том пољу учинила види се из овог чланка „Одјека“ из ког вадимо ова значајна места:

„Није тако давно било кад у Србији није у писаном закону стојало — „сваки је Србин војник,“ па је ипак заиста сваки био и прави војник и јунак. Мисао која је кренула на рад Карађорђа и Милоша, спајала је у себи и српску народну свест и српско јунаштво, коме се диви свет. Људи прости, но људи мудри, храбри и одважни мислили су о ономе што није постојало. Мислили су о српској држави, и створили су је.

Но домаћи и страни непријатељи наши желили су да Срби изгубе одважност гинути за слободу и отаџбину, и да им помрча српска свест. Радило се и тежило, да се у нама убију све грађанске и војничке врлине те да се, читајући историју и слушајући песме о раду и борби наших предака у почетку овог столећа, чудом чудимо какви су могли бити ти људи, и ако су они наши оци и дедови. Водећи таку политику према народу, уништена је наша народна војска и народу одувето оружје. Њу је требала да замени „солдатеска.“ У народној српској држави, војску је требало са свим одвојити од народа, и држати је противу народа и противу спољних непријатеља. И то се чинило у малој Србији, којој због њезинога географског положаја и суседа, и због њезина народна задатка ваља војнички спремати, и оружати све што руку и ногу има и пушку носити може. Отуда је и дошло да се војска употребљавала, против народа и његових праведних и законитих тежња.

Нека нам нико не замери, што говоримо отворено. — Војска, која је била довољна да држи незадовољни народ у шкрипу, није била довољна због тога истог рђавог правца у васпитању, и руковођењу против спољњег непријатеља. Да није даље тога било, и да није било разнежавања и мажења, на кратко разврата, зар би се когод смео појавити и усудити, да се клони од пушке и пушчаног метка, но би знао, чим је за себе сазнао, да му је дужност на први пуцањ пушке зграбити и своју пушку по средини, и наћи своје место међу својим друговима на најстрашнијем месту, па ту победити или погинути.

Кад се тако радило онда, није ни чудо што се из раније, а нарочито после горких опита стало проповедати, да се Србин само у касарни може за војника спремити, а за војног старешину никад ни до века. Убијањем војничкога духа у народу није се ни могло спремити довољан број војних старешина. Но да је само на томе остало, ни по јада. Нашу војену снагу са свим су растројили. Витештво и јунаштво пљувано је и понижавано, кукавичлук слављен и хваљен. Престало се говорити о јунацима; песме их не спомињу. Народ у болу своме шиба сатиром својом само интриганте, а са величинама се не дичи. Српску војску нема ко да предводи у рату, да је соколи те да певајући гази ватру живу која прождире људе. У данима рата нашу су војску по некад водили туђи официри непознати са народом, војском и земљиштем. Та се оскудица вазда опажала и штетно одзивала на нама самим.

Да се тој невољи одоли, да се наша војна снага организује радикална је влада одлучила а министар војени наредио да се од 1. октобра отвори школа за резервне официре разних родова оружја. Школу мора походити сваки резервни официр ма кога чина био, а може је походити и сваки грађанин који има воље и осећа способности за то. Држава свакоме даје у касарни стан, храну, одело, огрев, осветљење и остале намирнице. Чиновници, који су већ резервни официри, или желе то постати по положеном испиту, добиће одсуство од својих министара.

Овим чином радикална влада и њен министар војни желе снабдети јевтино нашу војску са спремним официрима, и у исто време унети што више војничкога знања у масу српских грађана. С тим уједно тежи се, да се што боље војнички спреми и васпита сам народ, те да појам о српском грађанину буде истоветан са појмом о српском војнику, као што је то било у почетку овога века.

Сељачки зборови у Галицији.

Од неко доба опажа се јачи покрет међу сељацима у Галицији, нарочито је јачи покрет међу њима наступио после последњих избора за земаљски сабор. Може се рећи, да се сељак почео будити из мртвила, у ком је до данас био. Види, нема му помоћи ни с једне стране, нема нико, да га извуче из оног несносног економског стања, из оне невоље, и он као да је сада прегао, да сам себи, колико може бити, помогне. То доказују и сељачки зборови, који су у неким варошима у Западној Галицији ту скоро било.

На тим зборовима чула се опште одлучна реч: нећемо више да нам господа туторишу, хоћемо сами да се помогнемо. На зборовима у Мјенцу, Лиманову и Пилзну, што су држани пре неколико недеља, закључено је, да се подигну сељачка удружења. Још одлучније је поступао збор у Вадовидама. Поједини сељаци говорили су врло оштро о данашњим политичким и друштвеним приликама.

На том збору били су и сеоски посланици у сабору Фр. Крамарчик и Станислав Потоцек. Збору је председавао општински кнез Ј. Цапик. Овај је поздравио збор овако: „Цела земља стење под теретом невоље. Међу тим други људи држе зборове и саветују се, како да се помогну у невољи, само сељак спава и сноси мирно беду. Пре, за време спахија бринули су се ови о својим поданицима и ми смо онда били као мала деца, о којој морају други бригу да воде. Али од како је нам је слобода дата, морамо се сами међу собом саветовати и испомагати. Јер усе и у своје кљусе. Хвала онима, који нас саветују. Слушајмо њихове савете и ширимо мисао, да народ мора на себе да мисли, да мора сам себи да помогне. То је корисно и по државу, јер сељак је најмлогобројни, он највише производи и он је стуб државе“. Други говорник био је Ф. Заланski. Он је и покренуо мисао, да одбор овај сазове. Одмах у почетку свога говора рекао је: „Намислио сам, да оснујем друштво за очување економских интереса сеоског света нашега; радим на обавештавању народном већ од више година и дошао сам до уверења, да нам је такво друштво нужно. Други народи, који су некада тако сироти били, као што смо ми сада, слободом и радом подигли се, и ми од сто година не радимо, запустилисмо се и стојимо сада ниже од народа, који су тек пре кратког времена до слободе дошли, као Румуни, Бугари и Срби. Да нам је рђаво, осећамо сви, а ту скоро је посланик Шћепановски бројевима у својој књизи, то и доказао. Говорник наводи нека места из те књиге, као: „По броју душа плаћамо ми много мање пореза, него друге аустријске покрајине, па ипак је и та пореза према нашем приходу велика. Но ми не смемо помишљати, да ће нам се пореза смањити; шта више она ће услед већих државних потреба бити још већа. Осим тога шаљемо ми милијуне у иностранство за робу коју ми не производимо, а треба нам. Ако то тако и даље устраје, пропашћемо, морамо, дакле помишљати, како да се спасемо. Питаћете како да се спасемо, кад смо сироти“. Говорник наставља за тим, како би требало основати новчани завод за чување економских интереса сељачког света. Збор закључи, да се оснује такав завод, који би пру-

---

рао просити и скитати се од немила до недрага. Кад је имао дванаајст година ступи код неког подбивача да растерује мухе са марве при подбивању. Кад је ступио у четрнајсту годину држао им је ноге, а у седамнајстој је и сам подбивао. Најпосле у двадесетој години оде у Париз, да учествује у великој револуцији. Па онда кад поче причати своје доживљаје од год. 1789—1800., то вам је прича пуна страха и ужаса.

Разговарајући дођосмо до његове куће. Вукла ме је неодољива жеља да уђем унутра, та само зато сам га и слушао толико време и непреставце му ласкао. Хтео сам да се уверим шта је истина у томе, што се прича о чича Пуше-у. Једни су говорили да је он год. 1815., убио са чекићем два Баварца, други пак говораху да је убио три, и да су оне црвене мрље, које се виде на степенима преко од улазних врата трагови тих убистава. Од тога времена често су прати степени, али узалуд, што се више прало, све су се више видиле оне мрље... То беше страшно! Кад год сам у детињству пролазио поред те куће, погледао сам тајно кроз одшкринута врата, па онда беж. Шта ли је у свему томе истина? Сада се већ нисам више бојао, јер сам одрастао, за то се одлучим да сад или никад сазнам право стање ствари.

То баш није ни било тако тешко као што сам ја мислио. Видећи чича Пуше, да сам ја уморан, позове ме да мало свратим код њега и поседим. Разуме се, да сам одма прихватио оберучке тај позив и уђемо унутра. За мало и он поче причати своју повест:

Кад сам се наставио овде, венчао сам се и све је ишло као што треба. Мадлена беше најмилија и најбоља жена... и јака, господине! радила је више од мене... Ах! чича Жирар није ми подвалио, кад ми је дао његово дете. Имали смо само једно мушко дете, али мило... иста мајка... Јадник један! Још га и сада гледам. Није имао ни 10 година и већ ми је помагао. Он је газио мешину. Е! мој млади господине, њих двоје били су бољи од мене. И ја баш није да сам рђав, али сам љут и напрасит, па ипак су све трпељиво сносили — пре би се дали угњавити но да прослове реч. Зато смо се ми опет сви устрикивали у раду и добро нам је ишло. Тако сам ја већ 1815. могао да исплатим моју кућу и мој виноград. Имао сам онда 200 динара уштеде и пет врсти вина од последњих пет берби. Све је то било лепо, али не би суђено да дуго траје.

У то време се цела Европа противу нас наоружала до зуба. Но пошто ја нисам био војник нисам ни знао шта се догађа, али се говорило, да је Бонапарта заробљен и да странци ступају напред... Инвазија... Упад у земљу. Познајем ја њу, јер сам и сам, у своје време, у њој учествовао. Помислих у себи: „Но ако и овамо дођу, лепо ће нам ићи.“ Није нас мимоишло. Једнога јутра добисмо три стотине њих на врат. Баварци.

Кад је човек слабији, онда их треба добро дочекати, а не поносити се. Да смо се бар надали томе белају! И ја добијем једног на стан, па и тај ми је био сувише. А шта сам знао да радим, и ја сам се, као и остали, подчинио. То је било доста несносно. Представите само себи, да су они овде били господари, а ви њихов слуга. „Ајде ово... ајде оно... иди у подрум, али брже, брже,... па онда, дај твоју враву, твоје врме, твог коња.“ Дај њима што је најбоље, неки пута све... За најмање су се љутили, као да су код своје куће.

Мој Баварац није био ни бољи ни гори од осталих. Још и сада га гледам: гадан затубасан с брада и бркови, као да су од коњског репа сврљеви. Био је страшно бесан, што су га код мене сместили... Како вам се то допада?... Иди без трага бедо, ако ти није по вољи. Али не, господин се само правио важан. На моје вино није се љутио. А пио га је, мили бого, па још не сам: свако вече довукао је још по три четири пијанице као и он. Можете мислити, да ме је срце болело кад сам морао да гледам како ми једно по једно буре нестаје. Уједао сам се од бола за усне и стискао тајно песницу.

Прође већ скоро месец дана како то газдовање траје. Почео сам већ да губим стрпљење.

Био је месец октобар. У то време удавио је Жан Бон једнога, држећи му десет минута главу у води у некој кади, а Житар де Лењи бацио их је једно по туцета кроз прозор, за то што су му кињили матер. Предвиђао сам да ће се и мени најпосле тако што десити.

Једног дана око осам сати у вече, сећам се ко јуче, био сам у ковачници, јер сам морао и при свећи радити, да израним тога господина а да не скрићим ништа од моје уштеђевине. Ковао сам једно рало за Матију Бего. Мадлена ми је помагала и ковала гвожђе заједно самном. И сам признајем да је то превазилазило њене силе, али је нисам могао задржати, те сам на тај начин уштедио две ватре. Лоран је газио мехове.

Баварац је седео на клупи поред степеница са преврштеним рукама... Ленштина!... Он је већ био три четвртине пијан... Већ од неколико дана сам био приметио да досађује Мадлени: бочио се пред њом сукајући своје гадне брнове и задиркујући је. Она пак сиротица волела би пре да плаче но да се шали с њим... Није хтела ништа да ми се тужи, бојећи се да не буде несреће.

Те вечери, био је тај лола још више расположен на грубу шалу но обично.

При претпоследњем усијаном кованju, баш кад је Мадлена дигла чекић, узе га јој из руке и повуче је поред себе на клупу. У почетку сам мислио да је он хтео да се она одмори а он да је замене... Нестаде мога гњева одједаред. Тако ми поштења, хтедох да му стиснем руку... Но грдно ли се преварих?

Он лепо остави чекић поред себе, дајући ми знак да ја наставим сам. Не могу да вам опишем, шта сам у тај мах осећао. Смрче ми се пред очима... Кад ме је Мадлена видила бледог, задрхта. За тим ме погледа тако мило, тако молећи, да сам опет метнуо моје гвожђе у ватру.

То беше само одложено. Не показујући, шта се у мени дешава, мотрио сам добро све. То већ више није био гњев. То је било потајно беснило... Ако хоће на један сумњив покрет учини, онда је свршио!... Требао је да то зна. Али њему све једно. Видох како се приближује Мадлени, како јој узима руку и како покушава да је загрли... Е! онда извучем усијано гвожђе из ватре и ударим га по глави. Он заурла од бола, одмакне се мало даље, извуче сабљу па посрне на мене.

Очекивао сам га... Једном руком, у којој сам држао кљеште, одбијем ударац његове сабље, а другом, у којој је био чекић, дам му свом снагом пет фуната по сред главе. Он падне мртав.

Свршено је!

Затим брзо отрчим до врата и закључам их, затворим дрвене спољне прозоре и спустим завесе.

Он је лежао на сред дућана. Мадлена је пала у несвест, Лоран се пак завукао у једно ћоше, дрхтајући од стра.

Охрабрим их обоје, пошто је Мадлена дошла к себи. Она је била сва по образу крвава. Узмем воде, те је оперем. Рекао сам им: „Ето белаја, за то сад ћутите, да све уклонимо, што би нас могло издати. Ти мали одлази у кревет и незаборави: да ниси ништа видео.... Ти пак Мадлена, дај ми једну крпу, да замотам главу овог, те док га ја закопам, ти ћеш све очистити и опрати... Не заборавите, да се све ово тиче наше главе!“

Бледи од стра, једва ме разумеше. Гурнем Лорана на степенице, а он је ишао застајкујући на сваком степену. За тим почнемо ја и Мад-

жао свету помоћи у невољи и чувао га да не пропадне, да не продаје земљу, а уједно и земљорадња да се унапреди.

Против пијанства.

Вараждинска жупанија (у Хрватској) поднела је хрватској влади предлог, да се донесе закон против пијанства. Иста је жупанија саставила уједно и тај закон, па га је послала влади, да га ова допуни и измени, па онда да га изнесе сабору на претрес. Влада је опет исти закон разаслала срескимвластима, да чује њихово мишљење, што би значило, да чује мишљење народа о томе. Докле је та ствар дошла не зна се, доста, да се и у хрватским новинама повела већ реч о томе.

„Обзор", лист једног дела опозиције у Хрватској, донео је о томе врло лепу расправу, коју је по свој прилици писао човек, који живи у народу. И ми смо против пијанства; оно је многу кућу упропастило, многи је иметак упропастило, многога довело до просјачког штапа, али питање је, да ли се то строгим законима може спречити. Строги закони не праве људе мудрима и паметнима, већ на против, у многом погледу могу баш сасвим противно од онога да изазову, што се хоће њима да постигне. Пушење су у разним временима најстрожије забрањивали, па што се више забрањивало, тим је све више и више маха узимало.

Показало се, да што је народ богатији, тим је умеренији у пићу, а што је сиромашнији, тим се све већма одаје страсти — пићу. У Граници, док је постојала, било је врло мало обележених пијанаца. У сваком селу, ако их је било по неколико њих. Али ма како иначе да је било у Граници, једно се не може порећи, а то је, да је народ иметком добро стојао. Од како је Границе нестало, пијанство у народу све више маха узима...

Дакле, дајте човеку, да не буде никад жељан ни хлеба ни вина, и он ће се сам умерити; неће никад свој желудац претоварити. Сиромах непрестано жељкује, и кад се дочепа, он онда не зна шта је доста.

Поред благостања дајте му и образовања и он се неће никад опијати. Развеселиће се згодном приликом са својим пријатељем, суседом, али се опити неће никада.

Толико имадосмо ми од своје стране рећи, а сада да чујемо, шта писац у „Обзору" вели:

„Кр. жупанијска област у Вараждину предложила је извешћем од 28. маја (16. септ.) 1889. бр. 4631. високој земаљској влади по жупанијској скупштини прихваћену основу закона против пијанства и ограничења крчмарске вересије уз молбу, да се законодавном телу (сабору) предложи.

Нацрт ове законске основе разаслала је влада преко жупанија котарским областима, да о том предмету саслушају мњења како културних већника, тако исто и господарских подружница, па овакова образложена мњења да поднесу опет високој влади на уважење. То су котарске области обавиле и о исходу већања по свој прилици већ су известиле високу владу.

Мени до душе није познато, у ком су се смеру изјавиле подружнице и културна већа, да ли су предложену основу прихватила или одбила; но нека ми је дозвољено, да и ја о предложеној основи изразим своје назоре.

Пре свега држим, да је влада добро урадила, кад је најпре запитала о мњењу народа, него што је исту основу подастрла законодавном телу, па кад се је влада у том, могу по души рећи, мајушном питању побринула за мњење стручних органа, жалим што влада то исто не чини и у другим много важнијим и замашнијим законским основама, које се често сакривају неком тајанственом копреном; док изненада не освану на столу високе куће, а да о њима ни сами саборски чланови не могу бити онако обавештени, како би промишљено и по савести могли о њима расправљати и гласати, а било је таквих установа, и то важних и стожерних по уставни развитак земље и народа.

Но сада да пређем на законску основу, како ју је вараждинска жупанијска скупштина усвојила.

У нашем народу има доиста мана и недостатака, који се сваком згодом видно и осетљиво истичу, а да се уклоне несумњива је дужност свих на то позваних чинилаца, како сабора, тако и извршних власти. Но међу ове ја не убрајам пијанства, јер се оно тек местимично у нашем народу појављује. Оно чини тек ретке изнимке у обичном животу, а овим би се дало доскочити већ доселе постојећим законима и наредбама.

Наш народ, где имаде винограда, не троши вина без рачуна и мере, јер му је у вину господарска привреда, којом подмирује све јавне и домаће кућне потребе, па га с тога скоро свега и продаје, да му га ни толико не преостаје, колико би му га требало у најтежем господарском послу.

У оним крајевима, где нема винограда, ту народ и не пије, ван о годовима и о кућној светковини, пригодом зарука, женидбе, славе, али и то не бива онако без рачуна како је некада бивало; јер нису томе прилике и околности, већ онако, како му то материјалне силе допуштају и светују. Наш сељак иде у надницу, али не пије, ради свој посао и то најтежи господарски посао, као што је копање и косидба, а да и не види вина. Некада, кад је ђубре извозио у поље, славио је читаву гозбу, те се цело село код њега сакупило да једу и пију. Данас томе ни трага нема. Мени се чини да су поштовану вараждинску скупштину у погледу њезине основе, претекле чињенице и околности, које су куд и камо јаче и успешније од стотине сличних законских основа.

У „Господарском листу" читао сам, чини ми се, из пера жупанијског господарског известитеља, како француски сељак ради и ужива. Труди се и кињи, али пази и на себе и своје здравље. У њега, приповеда поменути господин, има при ручку и чаша добра вина, што га крепи и јача, те даје неку свежост и његову духу; па исти господин жали да не може тако бити и нашем сељаку, који сав господарски посао о лебу и води обавља.

Па ипак о том сиромашном сељаку пише се да је пијаница, лењ и немарен, суров и распуштен; пишу то и говоре они, који ће за недељу дана више потрошити вина, него ли он целе године, говоре то они, који се управо о жуљеви тога народа хране и тимаре.

Ко у нас пије и ко се опија?

Сељак, кад иде на свињу, продаје благо — пије литру и више и ненавикнут вину превлада га — опије се. Или кад ти је дошао у госте, та дан је да се једе и пије, бива и онако ретко, па се свој човек и никитио.

И ово су једине прилике у којима можеш рећи, да се не држи тачно мере између умерености и неумерености. Неверујете ли, пођите у крчме, и у њима нећете наћи сељака да пије и дангуби, осим ако је на путу или иначе принуђен да тамо благује. Опазићеш га за столом, где је из торбе извадио комадић леба и сира, а кад га крчмар запита би ли вина, одвраћа, би, али нема откуда.

Биће у селу по гдекоји, који пије и троши више него што треба, и расипа свој породични иметак, ја би их барем у својој огромној опћини од преко 15.000 душа, тек двадесет могао набројати, који би управо од страсти били пијанци. А мислим да је овако и другде, барем, што се тиче већег дела нашега народа — особито Посавине.

Но пишу и приповедају, тако случајно пре две године наишао сам у тети „Аграмерици"*) на допис из Славоније, где се каже, да је тамо народ једном само у години пијан — а то да је од нове, па до старе године. Биће претерано, јер ни тамо на тече вино Вуком ни Орљавом; а што се неумерена ужитка шпирита и ракије тиче, томе би се дало и без ове законске основе доскочити.

По §. 1. вараждинске законске основе, потпада под глобу од 5 до 100 фор. или под затвор од 1 до 14 дана, ко се нађе било у крчми, на путу, улици или на којем год јавном месту у пијаном саблажњивом стању. Под исту казан и глобу потпада и онај, који је другога опио.

Истом казном казниће се и гостионичар и крчмар, који пијаним људима дају вино, или ако га дају недораслима, који нису навршили још четрнаест година.

Овај параграф скроз је сувишан, јер се оно, што се тим параграфом жели постићи, постизава и редарственим прописима. — Он је по себи неизведив; али кад би се и хтео изводити, био би повод још већих саблазни.

Параграф 2. једини је, који је на свом месту, те који би се по свом садржају морао прихватити буд у овој буд у којој другој форми. И кад би се онако поступало како тај параграф прописује — и оно мало пијаница што их имаде — нестало би. Они пију већим делом на вересију, на рачун свога задружнога дела; а овим параграфом забрањен је кредит у крчми, ако премашује своту од три фор.

Не би човек веровао, а ипак је истина, да је где који управо у крчми, пијући на вересију, зарајтао свој грунт а бацио на просјачки штап жену и децу. — Кад му се не би давало било вина на вересију, не би био никада до тога дошао.

Овој саблазни жели се доскочати поменутим парагафом, кога је жупанијска скупштина овако прихватила:

§. 2. „У гостионама, крчмама, пиварама, ракијашницама није дозвољено гостима сељачкога сталежа точити на веру шпиритуозна пића преко 3 ф. Старији не намирени дуг има се вазда у горњу своту урачунати. Тужбинама против гостију сељачкога сталежа због алкохолних пића на мало у колико своту од 3 фор. премашују, украћује се тужбено право те се таке тражбине не могу судбеним путем утерати. Са судбеном одлуком, којом веровнику до горњег највишег износа тражбина досуђена, има се свака страна тражбина исте наравн тога веровника против истог госта подмиреном сматрати, не гледајући на то, да ли је тражбина била или не предметом тужбе. — Докле дужник судбеним путем уступљени дуг наплатио није, не сме му веровник на веру точити шпиритуозна пића."

§. 3 и 4. канда стоје у савезу с оним пређашњим а могли би се по свом смеру и садржају прихватити буд у овој или којој другој форми; јер би то у истини препречило много неподобштина и злоупотреба, што се са оваким неуким душевно пропалим сељаком чине."

Параграф 3. установљује, да се тражбине против сељака због датог му пића не могу надокнадити са против тражбама. Исто тако уговори, којима се иде за тим да такове тражбине преко горе истакнуте највише вредности осигурају, проглашује се да не вреде ништа.

Параграф пак 4. проглашује, онога који би лукавим начином измамио од дужника какву исправу или меницу на рачун такова дуга, кривцем прекршаја, који би се имао казнити затвором до два месеца или новчаном глобом до 200 фор.

§. 5. и 6. по мом схваћању, ако би се тај закон и прихватио били би по све сувишни, јер се не би дали провести.

Параграф 5. каже „да се оном, који је у години трипут био у пијанство затечен, може забранити похађање крчме или пиваре, а који би то ипак учинио да се казни глобом до 100 форината, или тој своти одговарајућим затвором.

Параграф 6. пак осуђује на губитак права крчмарења оног крчмара или гостионичара. који би се о предидуће параграфе 1., 2., 4. огрешио.

Као што се види, ова законска основа има шест §.§. и седми закључни, да се његово спровађање поверава бану. Мисао и циљ није му лоша; али је питање, да ли је она у истини нужна, и да ли су у нашем народу такви односаји, да би ју у истини захтевали. Ја би рекао да нису, јер ако има овде онде изгредника, то су они врло ретки, којима би се и иначе већ доселе постојећим законима могло стати на пут. — Ако ли се пак буде држало да је она нужна — то ја мислим, да се не би могла онако прихватити, како ју је вараждинска жупанијска скупштина усвојила. У осталом ја не знам, хоће ли се свидети влади, да ју стави на сто високе куће; ако је и стави, њој у самом начелу неће бити а не може бити приговора, — јер оно што је да се промени и испусти — моћи ће се без икакве тешкоће извести.

Мени ће бити мило, а и опозиција неће јој се опирати; јер буде ли се прихватила и спровела можда ће стати на пут оним небројеним злоупотребама, изгредима и безакоњу, што се обично не збивају. Али се збивају редовито у време избора за оне уставне либералне ере, у којој живимо. — Не би веровао а са одлична се места пориче, а ипак је жива истина, хоћете ли са стотине сведока, моћи ће се засведочити: да су управни органи, котарски предстојници — начелници, бележници позивали сами народ у крчме на договоре; а како се такви договори воде крај пуних чаша и флаша — не треба коментара. Да ту долази до туче — разбијања — по себи је појмљиво; па се ипак на такове састанке нису устручавали долазити исти школски надзорници приликом пад-

*) То је лист, што излази у Загребу на немачком језику, а зове се „Аграмер Цајтунг" („Загребачке Новине"). Брани данашњу хрватску владу, а „Аграмерика" то му је надену то име.

жена радити. Мој је посао био врло гадан, начинио ми ја једну јаму и затрпам га унутра.

У једанаест сати било је све готово. Могао би се сваки заклети, да је овде вечерас само гвожђе копано. Свалим још све, што ми је изгледало сумњиво а овда позовем Мадлену да спавамо.

Ја и Мадлена, разуме се, не склописмо ока. Осећали смо, да се приближује судбоносан тренутак. За себе се висам ништа бојао, али они, како ће се они ту извући? Ја их опоменем: „Не будите слаби и виђаво не заборавите да кажете, да нисте ништа видели, даље, да се Баварац није свиђао вратио и да не знате шта је с њим. А ако вам прете, ако вас туку, опет ни речи. Оћете ли бити толико јаки? Ти, Лоране, можеш ми доказати да си човек?"

А мој ти се мали деран исправи с речима: „Буди миран отац, ти ћеш већ видети!" Ја загрлим њега и матер и изађем, као да се ништа није ни десило.

Одох на тржиште. Свршио се преглед војника. Два човека фале, мој и онај Жава Гондуара — утукао га је из пушке, као што сам доцније чуо. Можете мислити господине, каво су побесили Говорили су да ће цело село исећи.

Ја сам ту чекао, а они ми вежу руке и лупајући ме ногама и рукама, допрате ме шест људи и неко чудо од народника до вуче. Рђаво су били почели! Вежу Мадлену и Лорана баце их пред мене на једну гомилу сламе у један будак у дућану. За тим је народник још с два човека претурио сваки будачић, али узалуд. Ражљућен врати се к нама и почне нас испитивати... А ми одговарамо, као што већ знате. Но он, невадовољан тиме, подигне главу, као да би хтео рећи: „Е па добро, сада ћемо видети!"

На његову заповест оду два човека напоље и врате се с дугачким шибама. Разумедох.

Народник узме Лорана на крило и милујући га, почне га испитивати, али узалуд. За тим му скидоше одело, вежу му руке и ноге и повале

га голог на земљу. Мадлена је лила горке суза, кад је то видила... А шта мислите, у каквом сам стању ја био, та то беше права сирт за мене... Шта ли ће мили боже, с тим јадним дететом да чине?

За тим даде народник знак једном од његових људи, а овај узме једну шибу и удари једанпут то нежно, мало тело. Три јаука чуше се у тај мах. Ах! разбојници једни! Још и сада видим ову страховиту прву пругу. Наново почеше испитивати Лорана. Он опет рече, да ништа незна. За тим опет један ударац са шибом. Не, не могу да појмим, како висам оног тренутка све преживео. При трећем ударцу није се Лоран више мицао. Изгубио је свест.

После тога баце га на сламу поред матере. Олакшах, јер је сада дошао на мене ред.

Операција је била опет иста така, само што је мало дуже трајала. При сваком ударцу сам осетио да ми отпада по парче меса, а крв је потоком лила. Али ја сам се заревао, да не пустим ни гласа од себе, и тако је и било... Међутим је летио ударац за ударцем. Болови, који су у почетку били страшни, почеше се ублажавати. Осећао сам само неко горење и укоченост... Слепоочне жиле су ми биле набрекле, да сам мислио препући ће. Не могу више да се споменем колико је то трајало. Кад је било све свршено, ја сам био сав рањав и измрцварен.

Услед силног губитка крви сав сам био немогућ. Полевали су ме непрестано ледном водом, док нисам дошао к себи.

Ви можда мислите да ми је требало бог зна колико времена да се опоравим. Боже сахрани! После осам дана могао сам већ ићи а после три недеље опоравио сам се сасвим.

При свем том што се је десило, нисам се опет могао отрести Баварца. Место једног, кога сам убио, добијем двојицу, поред којих је овај први био овца. Похитали су, да ме усреће са двојном батињама.

Не можете себи представити, шта смо ми претрпили од те две доле. Примера ради само да вам кажем, да су ме одма први дана, док ми још ране нису ни зарасле, извадили из кревета, и одвукли ме сваки за једну ногу у дућан, тако, да су се моја леђа трла по земљи. Можете мислити како ми је било.... А они су се смејали, тако слатко смејали!

Све сам то гледао и ћутећи сносио, али сам мислио у себи: „Кад њихова недела пређу све границе, онда ћемо се рачунати."

И дође дан кад су превршили све границе.

Та два господина су спавала горе у нашим креветима а ми доле на слами као неви пси. Ко јачи тај тлачи, па и ту се висам пожалио. Пре но што легну, закључали су увек врата, бојећи се, да их ко под не нападне, па добро су и радили. Но једно вече закључаше они врата пре, но што је Мадлена сишла доле, — била је горе у соби, да им намести кревете. Њу су затворили!... Зовем Мадлену једанпут ... двапут... виђавам одговор. Неизвна страшна сумња пролети ми кроз главу. Попнем се горе, приснивим уши на врата и чујем неку потмулу борбу, угушено запомагање. Без сумње... напаствују Мадлену... Одупрем се раменима о врата, да их извитем, узалуд... А онда ја немам оружја... а оћу да их убијем, да, да их убијем! Сиђем доле и узмем један велики чекић...

Опет се подупрем о врата, али узалуд.

Кидао сам косу од здвојења, над наједанпут чујем да је неко отворио врата.

То беше Мадлена, којој је моја лупа дала нове снаге, да се отргне својим мучитељима.

Уђем.

Спроћу мене стајао је Карлен. Док је он тражио своју сабљу, ударим га мојим чекићем у груди... Он падне.

У тај тренутак удари ме Фуен сабљом у потиљак, срећом само пљоштимице.... Пре но што би ударац поновио, обрнем се њему и

ударим га неколико пута; бранећи се, довати ме и повуче доле. Наставим га ударати по глави.

Да, рече чича Пуше, тако је то било, пре 30 година, на овом месту. Ви говорасте мало час о крви.... И ја мислим, да је било доста крви.... Права касапница.

Све се је смирило. Обојица су лежали мртви а и ја међу њима. Кроз отворен прозор чуо сам у даљини неке пијанице, који су певали. С тога, помислам. „Још није све готово, ово несме овако остати". Покушам да се дигнем. Није то ишло баш тако лако. Подигавши се, запалим свећу и погледам по соби... Лепо је изгледало.... Мадлена лежала је онесвешћена у гомили с овом пустахијама. Имао сам једну сакривену боцу ракије, те се мало подрепим. То ме прилично опорави. Почнем се прегледати, али не нађем никакову опасну повреду. Сад је требало и Мадлену повратити себи. Ту је био ђаво!.... Држао сам јој слепе очи са ракијом, не помаже ништа. Онда је метнем за кревет, па погледавши Баварце, помислим: „За сваки случај треба све трагове уклонити. Поступим, пре свега, с њима, као и с оним првим, замотам их, једног у чаршав; другога у завесу, затим их снесем доле једног по једног и заводим их поред њиног друга.

При овом послу сам изгубио много времена, јер сам био слаб.... Била је прошла поноћ. Вративши се, одломим парче хлеба, за тим потражим доле једну канту за поливање водом и полијем целу собу. Прао сам и држао колико сам могао. Довршивши то, продрмам Мадлену и Лорана, јер се је требало брзо на што било одлучити.

Нисам хтео да се још једанпут извргнем батињању, за то ми неостаде ништа друго, но да побегнемо од вуче. Покушивао сам да то и Мадлени кажем, али она ме није чула, још је била изван себе од препасти. Па и с Лораном није било боље. Била му је једна рука угњечена и глава разлупана.

зора школа. Буде ли тај закон прихваћен, он ће ваљда имати важност за свакога, за сељака и за господина па био он и управни поглавар. А ова законска основа подвргава казни не само онога, који се опио, већ и онога, ко га је опио.

Буде ли тај закон прихваћен — он ће барем бити донекле у прилог слободних избора, ако ли се можда у време избора не би и он суспендовао.

Вести из места и са стране.

Пензионовање митрополита Косановића. „Грађанин" јавља: Управа Босне и Херцеговине намерава да ускрати пензију бившем босанском митрополиту Сави Косановићу. То мотивише тим, што митрополит не обазирући се на дате обвезе, и даље пребива у Црној Гори, и што је много пута (?!) учествовао у панславистичким демонстрацијама.

Промене на Косову. „Балканској кореспонденцији" јављају из Ишкиба, да је валија косовског вилајета, Мехмед Фајик-паша у Монастир премештен, и да на његово место долази гувернер монастирског санџака, Мехмед Ејуб-паша. Уједно јављају „Балк. кор.", да је премештај Мехмед Фајик-паше изазвао код свију ваљаних грађана, а нарочито код Срба највеће задовољство. Овај поступак отоманске порте доказује, да султан и отоманска влада стављају велику важност на пријатељске и срдачне односаје са српским народом.

Емил Зола, чувени француски писац романа, искоцкан је за поротника сенског департмана. Ово ће свакако бити само од користи по њега и књижевни му рад.

О српским школама у Македонији има „Кор. де л' Ест ове податке из Битоља: Турска влада није дозволила оснивање српске школе у Скопљу. Но поред свега тога тражио је један Србин, турски поданик, на основу 62. §. школског закона дозволу, да оснује српску школу у Битољу (монастиру). Дозвола је добивена и српска школа требала се 1. септембра отворити, када, сасвим неочекивано дође један турски полицајац и затвори српску школу. Говори се, да је то учињено на денунцијацију Есад Ефендије, који је уједно и учитељ у бугарској гимназији. Учитељ српске школе стављен је под излеђење а опште је мишљење, да је то последица бугарских интрига. И сам дописник бечког листа жали се, што се са Србима не поступа онако, као са осталим народностима и школама у том крају.

У другом допису од 26. септ. по р. к. исти дописник јавља, да се српске школе још нису могле отворити. Истрага против српског учитеља још траје и Есад Ефендија живо ради, да га стрпа у апс. Код маршала Ејуб-паше денунцира га Есад, да има веза са српским вице конзулом у Битољу. Маршал му је одговорио:

— Не можемо ми на просту сумњу човека апсити.

— Али екселенцијо — одговори Есад, — он је заверник тајни агенат Србије.

— Имате л' доказа?

— Још не, ал' ћу их имати.

— Е добро, кад набавите доказе, ухапсићемо га.

— Ја мислим, да га треба прво ухапсити, па ће се докази лако набавити.

Дакле тако? Е сад видим да је у вашем личном интересу, да српског учитеља ухапсимо. Идите!

И маршал истера Есада, који је за добар бакшиш по налогу бугарског егзарха то чинио. Сад је српски учитељ миран. Истрагу не води више Есад, већ полиција. Шта ће бити са српском школом, то се још незна.

Мисли на Ајфелову торњу. Познати француски књижевник и критичар Павле Бурд (Bourde) изнео је у „Тану" под натписом: „Психологија на Ајфеловуторњу" занимљиву збирку записа, које записаше посетиоци Ајфеловога торња, које на њему, које у албуму „Фигара". Најмногобројнији су патриотски записи: „Гледајући овај торањ, поносим се, што сам Француз. — „Француски гениј, ти ћеш увек бити први у свету!" — „Париз је престоница света." — „Живела велика Француска, колевка цивилизације целога света!" Но нису само Французи записивали у том правцу и духу, већ и странци; тако н. пр. вели један Италијанац: „Висина Ајфелова торња је достојан пандан величини Париза." Два Холандеза: „Торањ није тако висок, као што је наше поштовање Француске." Шведац: „Слава и част француском генију!" Португизац: „Живео француски народ, најзнанственији и свакому најсимпатичнији!" Аустријанац (не каже које народности): „За мене има само један град на свету: Париз." Бразилијанац: „Докле ће продрети француски гениј до 1989.? Облаци ће знати." Љубавних записа има врло много, у којима се изражава чежња у сваком облику, испреплетана почетна слова, и т. д. „Моја драга Маријета, са висине овог торња, шаљем ти пољубац." „Каква штета, да ти ниси овде." Једна верна жена пише: „Са другог боја, грлим мога мужа." Основно начело Бурдово што се тиче ових записа је: Тамо на висини отвара се човеку срце, с тога су записи од вредности за психологију множине.

Американци и париска изложба. По рачуну, који је начинило посланство сједињених држава у Паризу, излази, да је изложбу посетило око 50.000 Американаца. Један француски лист примећује на то ово: ако се претпостави, да је сваки од тих Американаца потрошио за време свога пребивања у Паризу 5000 франака у средњу руку, то излази, да су грађани заоксенске републике принели грађанима друге велике републике око 250 милиона.

Трговина.

= **Нови Сад** 28. септембра (10. октобра.) **Житарска радња.** На горњим житарским пијацама нашим домаћим, промет је са пшеницом у течају ове недеље непрекидно живахан а цене су свакој каквоћи зрна пшеничног и чврсте и напредне. Са осталим зрнима није што одбилнијега рада но цене су доста чврсто се досадање одржале.

На нашој житној пијаци, услед брања кукуруза, орања и сејања усева јесењег, — довоз је са раном врло слаб преко целе ове недеље био.

Цена је рани у нас доста чврста а, кукурузу новом и напредна. Зоби врло мало стиже на пијацу. Данас се плаћа за пшеницу новосадску, шајкашку и сремску прве каквоће 7 ф. 90 н., лакше зрно 7 ф. 80 н. Наполица 7 ф. Јечам 5 ф. — Зоб 6 ф. 20 н. Кукуруз стари окрњен 4 ф. 60—70 н., нов неокрњен 2 ф. 20 н., окрњен 3 ф. 20—30 н. Све од 100 клгр.

Брашно. Наши су млинови у пуној изради брашна; млога се роба разашиље водом и железницом; потрошња мештанска и по оближој околини је знатна, цене су засада доле стављене — досадање, — но ако и даље пође цена пшеници расти на горњим пијацама, брашно ће брзо поскупити. Данас бележи:

Број	0	1	2	3	4	5	6
ф.	15.20	14.80	14.40	14.—	13 60	13.20	12.80
	7	8	8½	8¾	9		
	12.60	12.20	11.80	9 80	7.60		

Хлебне I. 9 ф. 60 н. II. 8 ф. 60 н. Грис А. 15 ф. 60 н. Б. 15 ф. 60 н. В. 14 ф. 40 н. Мекиње ситне 4 ф. 40 н. крупне 4 ф. Све од 100 кгр. за готов новац а постављено у кућу, на пароброд или железничку станицу. (Парни млин В. Фајта.)

На осталим нашим пијацама је радња са производом, са угојеним свињама, и са осталом марвом за кланицу врло слаба. Цене су свему доста ниске. Маст свињска на више 59 ф. — 60 ф., на мање 62 ф. — 63 ф. Сланина 59 ф. — 60 ф., тешка пушена 64 ф., од 100 кгр. Пасуљ бели крупан 7 ф. 80 до 8 ф., пасуљица 8 ф. 50 н., жути 7 ф. 50 н. Кромпир на месту 2 ф. 2 ф. 20 н., постављен на Саву између Митровице и Земуна 4 ф. — 4 ф. 20 н. Лук црни 1 ф. 50 н., од 100 кгр. Купус 1 ф. 50 н.; од 100 главица.

На свињској пијаци је слаба продаја; мршавих свиња нема а угојених се слабо тражи. Угојени тешки 40—42 н., средњи 42—43 н., лаки за рад меса 44 н., све од 100 кгр.

На пијаци месарској је дневно задоста јагњаца; цена је 8 ф. 50 — 9 ф. 50 н., од пара. Теоци млади 8 ф. — 10 ф., средњи 12 ф. — 14 ф., старији тежи 16 ф. — 20 ф. од ком.

Вино. Није се што већа тражња вина покренула; радње је доба те из околине нема купаца: горњих је купаца на ново вино сасвим мало. Цене су ове: Ново бело и шилер 10—12 н. Старо бело 10 до 16 н., шилер 12—16 н. Комовица 26—28 н. Све од 1 литре.

*

У **Чуругу** (у Шајкашкој) одржан је прошле недеље и понедељника годишњи вашар. Пошто је предпрошле недеље у Жабљу био вашар то је с тога, — а и са журве јесење пољске радње чуруški вашар слабо посећен био а и промет са сваком робом беше врло слаб.

*

У **Будимпешти** 25. септембра (8. октобра). Производи. Шљиве. Са шљивама је настао јачи довоз, покренуо је и извоз бољи. Промета са готовом и робом терминском је за минулих 8 дана било 8000 м. ц. Цене су напредне. Плаћане готове босанске 75 н. у по кгр. 22 ф. 32 н. 85 ком. 17 ф. 62 н. српске 90 ком. готове у Шапцу 14 ф. 28 н. исте сорте у Београду 14 ф. 75 н. босанске 100 ком. 14 ф. 62 н. Термини: Босанске 85 ком. за окт. новемб. 17 ф. 43 н. 100 ком. 13 ф. 60 н. српске 100 ком. за окт. новемб. 12 ф. 72 н.

Пекмез. 5000 м. ц. је пекмеза продано. Славонски готов 17 ф. 74—18 ф. 25 н. српски 16—16 ф. 25 нов.

Меда и воска се није тражило, цене без промене.

Шишарке српске 23 ф. 50 н угарске 24—25 ф. лошије 18 ф. Све са станица.

Маст свињска појефтинила са 2 ф. 50 н. готова са буретом 55 ф. 50 н. Сланина тешка 3 поле у 100 кгр. 50 ф. 50—75 н. 4 поле у 100 кгр. 49 до 49 ф. 50 н.

Спирит прост непорезан 13 ф. 50 н. рафиниран и порезан 50 ф. 50—75 н.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 28. септембра.

4% угарска златна рента	—	—	—	100·50
5% „ папирна „	—	—	—	95·65
Дукати	—	—	—	5·67
Наполеондори (20 франака)	—	—	—	9·46
Немачке држ. марке	—	—	—	58.35

Најновије вести.

— Јављају из Београда, да намесник Белимарковић преговара с краљицом матером и да је она много попустљивија но до сад. Надају се да ће може бити пре састанка скупштине бити њена ствар у реду. Поједини посланици већ су стигли у Београд, јер је састанак скупштине идуће недеље.

— Јављају из Прага: Младочеси су закључили да у чешком земаљском сабору предложе адресу у којој ће ући и захтев да се наш владар крунише за чешког краља. Старочеси хоће то да одбију. Ако ово буде, онда при идућим изборима неће више бити старочешке странке.

— Јављају из Берлина: Руски цар стиже у Берлин сутра у петак, 29. ујутру.

— Јављају из Софије: Бугари нигде не могу да нађу зајам од 40 милијона, који им треба. С тога је отишао кнез Кобург сам у Немачку. Јер не помогну ли му ни тамо, онда морају Бугари дићи насилан зајам у земљи, а то ће им бити врло непријатно.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је:

ЛЕТОПИС
МАТИЦЕ СРПСКЕ.

Уређује **А. Хаџић.**

Књига 159. (Свеска трећа за годину 1889.)

У овој књизи налазе се ови саставци: I. Манастир Лепавина. Прилог к српској историји. Од Владимира Красића. (Наставак). — II. Биографија Јована Витковића. Написао Гаврило Витковић. (Свршетак.) — III. Лажни Брапковићи. Од Лауша Талоција. С мађарског др. Стеван Павловић. — IV. Добре воље. Шаљива игра у 4 чина. Написао Милан Савић. — V. Додатак природописној и медицинској номенклатури. Прибрао проф. Мојо Медић. — VI. Говори у свечаним седницама књижевног одељења „Матице Српске": У спомен Мити Поповићу о св. Сави 1889 год. говорио Милан Савић. — VII. Гласник из српског и словенског света: Педесетогодишња прослава Текелијна завода. — VIII. „Матица Српска": Изводи из записника књижевног одбора и одељења г. 1889. У том књижевном раду налазе се ове оцене: Оцене Мише Димитријевића и Стевана Лекића о делу Мите Петровића „У горњој Славонији, путописне слике."

Сваки члан, који је одговорио својим чланским дужностима, што се тиче плаћања чланарине, добија „Летопис" бесплатно.

Члановима у месту доставља се „Летопис" у кућу, а чланови са стране добијају „Летописе," који им припадају, поштом.

Јавна благодарност.

Полазећи из Винковаца по свршетку гимназијских наука не могу пропустити, а да се родољубивој српској црквено-школској општини винковачкој јавно не захвалим. За цело на име време изучавања гимназијских наука, честита ова општина својсвеме је потпомагала, те после моје велике добротворке ђе Марије удове Поповић, највише допринела да под притиском туте сиротиње, нисам духом клонуо, а тим је уједно после ове племените српске душе највећу благодарност заслужила.

Честитој овој српској општини најтоплије се захваљујем те јој пред целим српским светом кличем: Слава и хвала јој на том племенитом делу.

У Винковцима, 25. септембра (7. октобра) 1889.

Стеван Ј. Стојковић,
свршени гимназиста.

Јавна захвалност.

П. н. митровачком певачком друштву које је при сарани мог друга **Ф. Ивковића** на опелу учествовало, за тим га и до гроба одпратило, а тим чином и моју голему тугу у нечем ублажило, овим изјављујем моју најискренију захвалност.

Рахила Ивковић,
рођ. Чавић.

✝

Са преголемом тугом јављам свима пријатељима и познаницима, да ми се мој премили и непрежаљени син

ЂОРЂЕ СУБОТЕЉСКИ

свршени богослов I. године

после кратког али врло тешког боловања у својој 19. години 21. септ. (3. окт.) т. г. у 9 часова у вече са топлих материнских груди црном смрти отргнут у ледену вечност преселио.

Овом приликом захваљујем се пречасној гг. свештеницима меленачким на име г. Милутину Думићу испитаном професору богословије, г. Божидару Милошевићу, г. Миливоју Томићу и новорукоположеном г. Јовану Јовановићу, која су ме обавира према покојнику као богослову, са највећим саучешћем у мојој преголемој тузи сва чинодејства око погреба бесплатно обавила. Исто тако захваљујем се госпођицама Марији Јовановић чуруškој учитељици и Милици Томић који на самртни одар премилог ми покојника положише венце као последње сестринске дарове.

Непропуштам захвалити се и благоразумној гг. учитељима меленачким, на име гг. Мати Косовцу слушаоцу педагошког завода у Халберштату и Васи Јовановићу који милог ми покојника песмама тужаљкама са гг. свештеницима опеваше и тим својим саучешћем преголему тугу моју у нечем ублажише. Првом г. учитељу још се нарочито и с тога захваљујем, што се у свом прикладном надгробном слову са покојником у име све родбине и свију пријатеља и познаника премилог ми покојника па и у име своје као бивши учитељ му опростио.

Сврх свега захваљујем се свој цењеној публици меленачкој, мушкој и женској, који ми присутношћу својом при погребу своје топло саучешће указаше, те тим са свима горенаведеним неизмерни бол и тугу материнску за прерано изгубљеним благом својим ублажише. Поново нека је свима: хвала!

Меленци 26. септембра (8. октобра) 1889.

У име целе ожалошћене родбине:
Љуба Суботељска,
ожалошћена мати.

Ред пловидбе

помесног пароброда **„Нимфе"** почевши од 27. августа ове године.

ИЗ КАМЕНИЦЕ У НОВИ САД:
Пре подне: 5, 6, 8, и ¾10 сахата.
После подне: ½2, ½3, 4 и ½7 сах.

ИЗ НОВОГ САДА У КАМЕНИЦУ:
Пре подне: ½6, 7, 9, и 11 сахата.
После подне: 2, 3, 5 и 7 сахата.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Овим се расписује стечај на учитељско место у Херцог-Суљошу.

Плата је учитељска: 300 фор. у готовом новцу, 40 фор. за недељну школу, 13 метери тврдих дрва, 12 и по ланаца по 1200□ ораће земље, од укопа 20 новч., од венчанице 20 новч., и стан школској уредби од 1872. год. потпуно одговарајући.

Учитељ ће дужан бити осим своје учитељске дужности и певачке у цркви и ван ове обављати и децу у појању обучавати.

Они који ову штацију получити желе, нека молбенице своје са нужним сведоџбама о способности учитељској, особито пак сведоџбом што се знања мађарског језика тиче, поткрепљене потписаном одбору до 5. новембра 1889. поднесу.

Из седнице месног школског одбора у Херцог-Суљошу, 24. септембра 1889 држане.

1—3 **Месни школски одбор.**

Др. МИЛАН А. ЋИРИЋ
АДВОКАТ
У НОВОМ САДУ

отворио је своју

ПИСАРНИЦУ

на главној пијаци у кући г. **Г. Пресбургера,** пређе Шевића I. спрат **преко пута од великог суда.** 2—3

ФРАНЦИСКА ЛАКИ
МОДИСТКИЊА У НОВОМ САДУ

(до гостионице „зелени венац")

препоручује за свако доба године богат и елегантан избор

ЖЕНСКИХ ШЕШИРА
ЗА ГОСПОЂЕ И ДЕЦУ

ПО НАЈНОВИЈОЈ ПАРИСКОЈ И БЕЧКОЈ МОДИ

а са најјефтинијом ценом. 2—3

ГАЗДАРИЦУ

исвусну и вешту кућевном послу, било свештеничке или приватне особе, које газдарицу потребују, нека се писмено изволе обратити

Ружи Крстоношић
рођ. Бачлић
преко администрације „Заставе."

1—1

МОЈ ШИЛДБИРЦУЗ
У ГОЛУБИНЦИ

издајем од 1. новембра под закуп.

1—2 **С. С. Николајевић.**

Власник и издавалац Милица Томић рођ. Милетић. Одговорни уредник Јаша Томић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.

Најпосле их силом натерам да устану. Мадлена замота у један свежањ наше ствари, а ја извадим оних две стотине франака из њиног сокровишта, замотам један лебац у мараву, обесим га на штап, па хајд преко поља.

Нисам знао, куд да бегамо, но најпосле се сетим да у Писају има великих шума, где се човек може свривати. Ишли смо пут те шуме, али не брзо. Већ је свањивало а ми нисмо ни једну и по миље претурили. Мадлена је већ била уморна а и Лоран немогаше даље. Станемо код једнога џбуна у највећој забуни, кад на три стотине корачаја пред нама, приметим неку сељачку кућу и ја одма помислим, да би Мадлена и Лоран могли ту остати .... И збиља, тај је газда био ваљан човек. Пристане да узме к себи матер и дете.

Оставим их дакле ту и одем даље. Купим једну стару пушку и ступим у друштво мојих сапатника, те смо за наш рачун огласили рат странцима. Ја баш нисам бог зна шта могао учинити с ватреним оружјем, јер сам био ранањ.

И чича Пуше ућутв. Његова прича ме је јако дирнула и ја сам хтео да га сажаљевам и тешим, али он, ме прекиде:

— Којешта! Манте се тога. Тако вам је то у животу ..... Ви сте млади, доживићете ..... Доцније због оног чуда изгубим жену и Лорана ..... Такође грозан ударац! .... Па као што видите, све то пролази и човек најпосле остари .... Немарим и ако су ми странци направили јада, — ја им не остадох дужан.

— Заиста не!

— Бар ако ништа, послужили су ми за ђубрење мога винограда.

— Шта? Зар сте их у вашем винограду....

— Саранко .... дакако да јесам. Има од то доба већ 30 година, и то под онај чокот, до кога сте ме видели да седим.

Превео **С. М. М.**